

TÜRKAS
TÜRK DEVLETLERİ ASAMBLESİ SİMÜLASYONU

Uluslararası İlişkiler

Çalışma Kağıdı

İÇİNDEKİLER

1. Önsöz

1.1. Genel Koordinatör Mektubu

1.2. Genel Koordinatör Mektubu

1.3. Komisyon Sekreteri Mektubu

1.4. Komisyon Sekreteri Mektubu

1.5. Akademik Asistan Mektubu

2. Sovyetler Birliği'nin Dağılışı

2.1. Sovyetler Birliği'nin Genel Yapısı ve Tarihçesi

2.2. Gorbaçov Dönemi, Perestroyka ve Glasnost

2.3. Doğu Bloğunun Dağılışı ve Komünist Rejimlerin Çöküşü

3. SSCB'nin Dağılışı Sonrası Yeni Kurulan Devletler ile İlgili Sorunlar

3.1. Uluslararası Bloklaşma ve Diplomatik Destek

3.2. Devlet Yapısındaki Değişimler

3.3. Dini, Etnik ve Kùltürel Kimlik

3.4. Değişen Ekonomik Sistem

3.5. Değişen Hukuk Sistemi

3.6. Şehirleşme ve Altyapı Sorunları

4. Uluslararası İlişkiler Komisyonu Rapor Sistemi Kılavuzu

4.1. Giriş

4.2. Rapor Sisteminin Amacı

4.3. Uygulama Süreci

4.4. Komisyon İçerisinde Rapor İşlevi

4.5. Diplomatik Stratejilerle Etkileşim

4.6. Rapor İçeriği

5. Kaynakça

1. Önsöz

1.1. Genel Koordinatörler Mektubu

Değerli delegeler,

Merhabalar, ben TÜRKAS Genel Koordinatörü, Alperen Çelik.

2025 yılına geldiğimizde, küresel sistem; büyük güçler arasındaki stratejik rekabetin derinleştiği, Batı ittifakı içinde gerilimin tırmandığı ve bölgesel güçlerin daha fazla inisiyatif aldığı bir dönüşüm sürecinden geçmektedir. Bu değişim yalnızca devletler arası güç dengelerini değil; enerji arz güvenliği, savunma sanayii yatırımları, ekonomik yaptırımların jeopolitik etkileri, teknoloji ve bilgi savaşı gibi alanları da doğrudan etkilemektedir. Bu eksende incelediğimizde, Türk devletlerinin önemi her alanda giderek artmaktadır. Kendimi güvenlik çalışmaları üzerine geliştirmeye çalışan biri olarak, Türkistan bölgesinde elde edilen yeni mekanizmalara ve Orta Avrupa’da artan Macar nüfuzuna bakarak; Türk devletlerinin dünya siyasetinde daha aktif roller üstlendiğine ve kimlik problemlerinin üstesinden gelmeye çalıştığına inanmaktayım.

Ukrayna krizinden Keşmir sorununa, Sahel bölgesindeki istihbarat çalışmalarından Suriye’de elde edilen stratejik kazanımlara kadar Türkiye’nin aldığı aktif roller bunun açık bir göstergesidir. Uluslararası eksenin dışında da TÜRKAS’ın, sizler için hem mükemmel bir bilgi edinme hem de sosyal beceriler kazanma platformu yarattığına olan inancım tamdır. Bu çalışmanın; Türkiye’nin stratejik öngörüsünü güçlendirmeye, lise gençliğine ve kamuoyuna Türk dünyasının uluslararası sistemdeki rolü ve yönelimleri konusunda kapsamlı bir çerçeve sunarak, dış politika ve kültürel konularda bilgiye ulaşabileceğiniz bir ortam yaratacağına inanıyorum.

Her zaman yanımda olan, benim için bir dosttan fazlası olan kardeşim ve diğer genel koordinatörünüz Kerem’e; bu simülasyonun yaratılmasında beni asla yalnız bırakmayan Nergiz’e ve Yiğit’e çok teşekkür ediyorum.

Okul idaremize ve bizden desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen danışman öğretmenlerimize teşekkürlerimi ve saygılarımı sunuyor, hepinize harika bir üç gün diliyorum.

Sevgilerle, Alperen Çelik

1.2. Genel Koordinatörler Mektubu

Değerli delegeler, kıymetli katılımcılar,

Ben TÜRKAS Genel Koordinatörü, Kerem Berber.

Türk dünyasının ortak mirasını yaşatmak, kültürel bağlarımızı güçlendirmek ve diplomasiyi genç nesillerle buluşturmak amacıyla bir araya geldiğimiz bu anlamlı organizasyona hepiniz hoş geldiniz. Ortak dil, tarih ve değerlerle yoğrulmuş, diplomatik yöntemler ile bir araya getirilmiş konferansımızda işleyeceğimiz konular ile göreceğiz ki, Türk gençliği olarak bizler, sadece geçmişin mirasını taşımakla kalmıyor, aynı zamanda ortak bir gelecek inşa etmenin sorumluluğunu da omuzlarımızda taşıyoruz.

Bunun bilinciyle Türk gençliği olarak, Türk dünyasının bilimden sanata, teknolojiden diplomasiye uzanan geniş potansiyelini keşfetmek, köklü geçmişimizden aldığımız kuvvet ile güçlü bir gelecek inşa etmek ve ortak yarınlarımızı şekillendirmek, en kıymetli görevlerimizdendir. Bu amaç doğrultusunda, Türk Devletleri Asamblesi Simülasyonu'nun sizlere yalnızca diplomatik bir ortam sunmakla kalmayıp, aynı zamanda ufuk açıcı bir tecrübe olmasını umuyor, sizleri ve konferansımıza katacağınız enerji, diplomasi ve vizyonu görmeyi dört gözle bekliyorum.

Son olarak, benim için yalnızca bir ekip arkadaşı değil, aynı zamanda bir kardeş olan Alperen'e, her aşamada desteğini hissettiren, düşünceleriyle ilham, emekleriyle güç veren Nergiz ve Yiğit'e ve organizasyonumuzda yer alan bütün ekiplerimize, okul idaremize ve danışman öğretmenlerime gönülden teşekkürlerimi sunuyorum.

Türk dünyasının geleceğini birlikte şekillendirdiğimiz bu yolculukta sizleri görmekten büyük onur duyuyorum. Hepiniz hoş geldiniz.

Saygılarımla,

Kerem Berber

1.3. Komisyon Sekreterleri Mektubu

Merhaba ben Kayra Kaya, bu komisyonun komisyon sekreteriyim. Bu komisyonu hazırlarken aklımda Őu geçiyordu, nasıl delegelere formaliteye uygun bir meclis deneyimi sunabiliriz ve aynı zamanda bunu nasıl dünyadaki bir değişim sürecine entegre edebiliriz diye merak ediyordum. DeėiŐimden bahsetmiŐken, SSCB'nin kendisi benim hep dikkatimi çekmiŐti. Özellikle alıŐkın olduğumuzdan farklı hem yasal sistemi olsun hem siyasi yapısı, birçok yönden kendine has bir biçimde örgütlenmiŐtir. Ben bu komisyonda delegelerin bu kendine has yapısı olan SSCB'nin çökmesi ile beraber ortaya çıkan yeni kurulan devletler arasında diplomatik işbirliği sorunu üzerinde tartıŐıp ortaya çözüm nerileri sunmalarını, hem de bu değişen sistemler ile beraber yeni kurulan Türk devletlerde bu yapısal sorunlara ne gibi çözüm nerileri getirilebilir, bunun hakkında da fikir alıŐveriŐi yapmalarını istiyorum.

Umarım Bu konferansta siz delegelere iyi bir deneyim yaŐayabiliriz.

Mektubumu Enes Berk Uzuna, Can ktem'e, Defne Duvana, Demir Nazlıaka'ya, Umay Tamer'e ve Neva zkul'a teşekkür edip tamamlıyorum.

Saygılarla,

Kayra Kaya

Komisyon Sekreteri

Kayrakaya1902@gmail.com

1.4. Komisyon Sekreteri Mektubu

Saygıdeğer katılımcılar,

Ben Reyyan, bu konferansta birlikte çalışacak olmaktan mutluluk duyuyorum. Bu komisyonu hazırlarken amacımız, hem akademik açıdan zengin hem de güncel dünya meseleleriyle bağlantılı verimli bir tartışma ortamı oluşturmak oldu. Özellikle SSCB sonrası oluşan bloklasmalar ve bölgesel işbirliği üzerine birçok fikir alışverişı yapılacak olan bu süreçte, hepimizin katkılarının değerli olacağını düşünüyorum.

Konferansın düzenlenmesinde büyük emekleri geçen konferans koordinatörlerine, Can Öktem ve Kayra Kaya'ya teşekkür ederim. Onların çalışmaları, güzel ve keyifli bir deneyim yaşatmak için vazgeçilemezdi. Ekstra olarak Zain'e, Umay'a ve Irmak'a da harika arkadaşlar oldukları için teşekkür ederim!!

Saygılarla,

Reyyan Türk

Komisyon Sekreteri

reyyank921@gmail.com

1.5. Akademik Asistan Mektubu

Merhaba ben Can ktem, bu komisyonun akademik asistanıyım. Öncelikle bu komisyonu ve komisyon çalışma kağıdını hazırlarken Uluslararası İlişkiler Komisyonu'nun akademik ekibi olarak verdiğimiz çabaların size konferans sırasında fayda sağlayacağını umuyorum.

Komisyonumuzun konusu olan “Sovyetler Birliği sonrası bölgesel bloklar ve Türk dünyasının çok yönlü dış politikası” benim özellikle ilgimi çeken bir alandı. Belki de yirminci yüzyılın en önemli olaylarından biri olan Sovyetler Birliği'nin dağılışını Türk dünyasının perspektifinden incelemek sofistike bir deneyimdi. Komisyonumuz sırasında delegelerimizin dönemin şartlarına uygun bir biçimde Türk dünyası adına mantıklı politikalar oluşturmaları ve bu süreçte olabildiğince tarihi gerçekliklere uygun ilerlemeleri en büyük temennimdir.

Mektubumu Kayra Kaya, Reyran Türk; şangay İş Birliği rgt, İstihbarat Alanında İş Birliği, G Alanında İş Birliği, Eğitim, Bilişim, Kadın Parlamenterler ve Kültür, evre ve İnsani Meseleler komisyonlarını yürüten akademi yesi dostlarıma ve konferansa katılacak olan delegelere teşekkürlerimi ileterek bitirmek istiyorum.

Saygılarla,

Can ktem

Akademik Asistan

canoktem2010@gmail.com

2. Sovyetler Birliği'nin Dağılışı

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) dağılışı ülkenin uzun yıllar boyunca yaşadığı sorunlar ve son zamanlarında yaşadığı katastrofik olayların birleşimi ile 1980'li yılların sonunda başlayan ve 1991 yılında sonuçlanan süreçtir.

1986 yılında Baltık devletlerinde başlayan protestolar sonucunda Gorbaçov tarafından 1988 yılında Litvanya, Letonya ve Estonya Komünist Partileri'nin liderliği daha liberal yöneticiler ile değiştirildi. 1988 yılında Estonya Yüksek Sovyeti yayınladığı deklarasyonda Estonya yasalarının Estonya sınırları içerisinde Sovyetler Birliği yasalarından üstün olacağını açıkladı. Bu girişimlere Gorbaçov hükümeti tarafından bir karşılık verilmedi. Bu olaylar neticesinde diğer Baltık devletleri de benzer yasaları kabul etti.

1988 yılında Kafkasya bölgesinde yaşanan olaylara Sovyet Hükümeti yine tepki gösteremedi. 20 Şubat 1988 tarihinde Karabağ Otonom Oblastı'nın Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nden bağımsızlık ilan etmesi üzerine bölgede yaşayan Azerbaycanlılar Hankendi şehrinde toplandılar. Kendilerini bastırmaya gelen hükümet güçleri ile eylemciler arasında çıkan arbede sonucunda 32 kişi hayatını kaybetti. Bu olaylar sonucunda yaklaşık 10.000 Ermeni bir ay içinde şehri terk etti. 17 Kasım 1988 tarihinde bölgedeki Ermeni güçleri tarafından Hankendi şehri etrafındaki kırsal alanlardan on binlerce Azerbaycanlı zorla göç ettirildi. Bu olayların ardından 5 Aralık 1988 tarihinde Azerbaycan'da yarım milyon ve 20 Şubat 1989 tarihinde Ermenistan'da 300.000 kişi Sovyet Hükümeti'ni protesto etti. Aynı yıl benzer protestolar Gürcistan'da da baş gösterdi.

1990 yılına kadar protestolar Kafkasya, Baltıklar ve Moldova’da devam etti. 11 Mart 1990 yılında ise Litvanya parlamentosunda geçen yasa ile Litvanya SSCB’den ayrılan ilk cumhuriyet oldu. 11 Mart 1990’da başlayan parçalanma süreci 10 Aralık 1991 tarihinde Kazakistan’ın da bağımsızlığını ilan etmesi ile tamamlandı. 25 Aralık 1991’de Gorbaçov görevinden istifa etti ve bundan bir gün sonra 26 Aralık 1991’de Sovyetler Birliği Yüksek Sovyeti’nin (meclis) yayınladığı 142-N Deklerasyonu ile Sovyetler Birliği resmi olarak dağıldı.

2.1. Sovyetler Birliğinin Genel Yapısı ve Tarihçesi

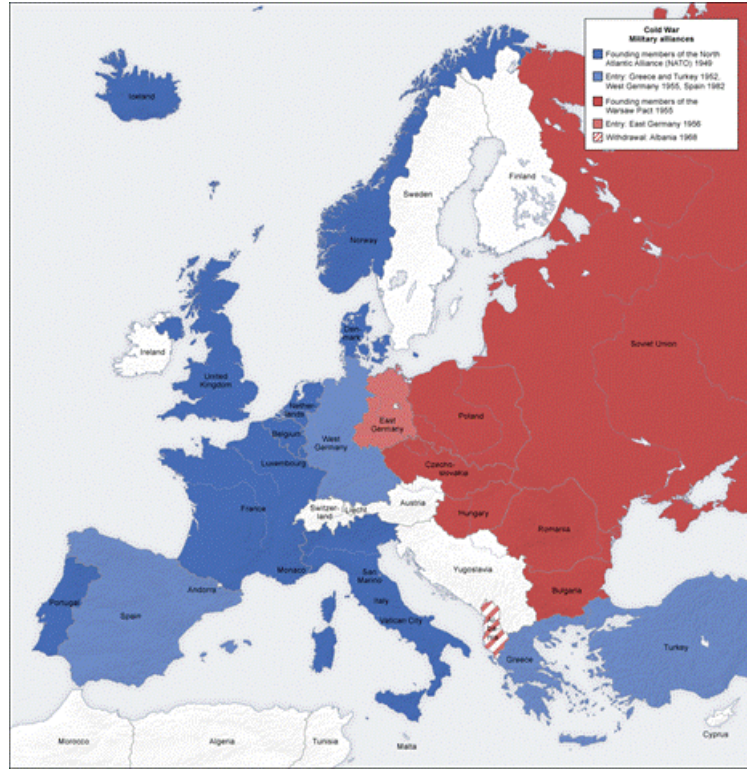
Sovyetler Birliği kurulduğu 30 Aralık 1922 ve dağıldığı 26 Aralık 1991 tarihleri arasında Marksist-Leninist idoloji ile kurulmuş ve tek parti rejimi ile yönetilmiş federatif bir devlettir. Komünist parti devletin her organını elinde toplayarak ülkeyi merkezi bir biçimde yönetmiştir. Bu sayı zaman içinde değişikliğe uğramış olsa da Sovyetler Birliği dağılmadan

Sovyetler Birliği’nin kökeni, 7 Kasım 1917’de Vladimir İlyiç Lenin ve Bolşevik Partisi önderliğinde başlayan Ekim Devrimi’ne ve sonrasında devam eden Rus Devrimi’ne dayanmaktadır. Bu devrimde Bolşevik Partisi Çarlık Rusyası’nı devirmiş ve proletarya diktatörlüğünü ilan etmiştir. Devrimden sonra ülkede çarlığı destekleyen “beyazlar” ve yeni komünist düzeni destekleyen “kızılar” arasında iç savaş başlamıştır. 1. Dünya Savaşı ile halihazırda yıpranmış olan Rusya ve çevresindeki ülkeler iç savaş ile daha da harap olsa da sonuç olarak Bolşevikler üstünlüğü sağlamış ve 1922 yılında iç savaşı kazanmışlardır. 30 Aralık 1922 tarihinde ise Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği resmen kurulmuştur.

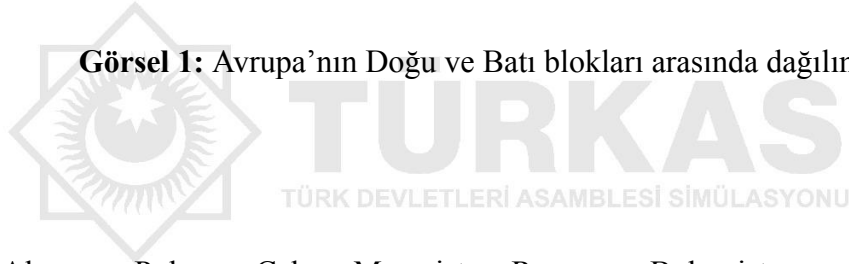
Sovyetler Birliği federatif bir proletarya (işçi sınıfı) diktatörlüğü olarak kurulmuş olsa da zamanla oligarşik ve merkeziyetçi bir hal almıştı. Partinin önde gelenlerinin tüm ülkeyi Moskova'dan yönetmesi ülkenin kuruluş ilkelerinden ayrışmıştı.

Ülke idari anlamda sıkıntılar yaşasa da Sovyet ekonomik ve sosyal reformları geri kalmış toplumu ileri taşımıştı. Aristokrat ve burjuvaların elinden alınan tarlaların kolektivizasyonu başta tarımı geliştirse de tarım alanlarının devletleştirilmesi ardından merkezi yönetimin yaptığı hatalar sonucunda Holodomor Kırımı gibi büyük facialar milyonların ölümüne sebep oldu. Sovyet 5 yıllık kalkınma planları sanayi devrimini yaşayamamış ekonomiyi hızlıca endüstriyelleştirmiş, ekonomiyi hızlı bir biçimde modernize etmiştir. Ancak Sovyet ekonomik büyümesi, 1964 yılında başlayan ekonomik durgunluk ile durmuştur ve Sovyet ekonomisi bu tarihten itibaren ekonomik olarak dünyanın gerisinde kalmaya başlamıştır. Eğitim, sağlık ve bilim alanlarında ise Sovyetler birliği büyük reformlar yapmış, ülkeyi bu alanlarda dünyanın en gelişmiş ülkelerinden biri haline getirmiştir. Daha sonrasında kültür, sanat ve spor alanında yapılan çalışmalar sayesinde Sovyetler Birliği bu alanlarda da dünya devi haline gelmiştir.

2. Dünya Savaşı Sovyet tarihini kökünden değiştirmiştir. Yaklaşık 27 milyon insan ile Sovyetler Birliği savaştaki en büyük insan kaybını yaşamıştır. İnsanları katledilmiş, toprakları yakılmış ve ülkeleri büyük bir kriz yaşamış olmasına rağmen Sovyetler Birliği savaştan sonra daha güçlü bir şekilde toparlanmıştır. Savaşın ardından İngiliz, Amerikan ve Sovyet heyetlerinin toplandığı Yalta Konferansı ile Avrupa Doğu ve Batı blokları arasında bölüşülmüştür.

Görsel 1: Avrupa'nın Doğu ve Batı blokları arasında dağılımı

Doğu Almanya, Polonya, Çekya, Macaristan, Romanya, Bulgaristan ve Arnavutluk Yalta Konferansı'nın ardından Sovyetler Birliği'nin yönetimine bırakılmıştır. 2. Dünya Savaşı'nın ardından dünya ABD ve SSCB arasında bloklaşmıştır. Bu tarihten SSCB'nin yıkılışına kadar olan dönem Soğuk Savaş olarak adlandırılmıştır. İki dünya kutbu arasında sıcak savaş veya çatışmalar olmamış, bunun aksine ABD ve SSCB kukla devletleri üzerinden birbirleriyle dolaylı bir biçimde savaşmışlardır.

1980'li yıllara gelindiğinde Sovyetler Birliği, büyük bir ekonomik sıkıntının içine girmişti. Devletin işleyişi gittikçe yavaşlamış, bürokrasinin hantallığı halkı bıktırmıştı. Bu ortamda, 1985 yılında reformist bir lider olarak Mihail Gorbaçov sahneye çıktı. Gorbaçov geleneksel Sovyet bürokratlarının aksine değişim vaat ediyordu. "Perestroyka" adını verdiği

reformlarla ekonomiyi canlandırmak, "Glasnost" ile daha açık ve özgür bir toplum yaratmak istiyordu. Ancak işler planlandığı gibi gitmedi. Açıklık beraberinde eleştirileri, reformlar ise denetimsizliği getirdi. İnsanlar daha önce dile getiremedikleri sorunları artık yüksek sesle söylüyor, bu ortamda cumhuriyetler birer birer bağımsızlık istemeye başlıyordu. 1991 yılında yapılan başarısız bir darbe girişimi, Sovyet sistemine olan güveni tamamen sarstı. Artık kimse eski düzenin devam edebileceğine inanmıyordu. Ve sonunda, 26 Aralık 1991 yılında Sovyetler Birliği resmi olarak tarihin tozlu sayfalarında kaldı.

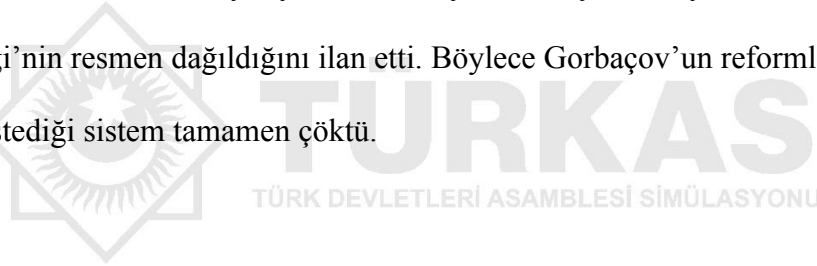
2.2. Gorbaçov Dönemi, Perestroyka ve Glasnost

Mihail Gorbaçov yaşlı ve muhafazakar diğer Sovyet liderlerinin aksine daha yenilikçiydi. Kendisi aynı zamanda Sovyetler Birliği döneminde doğmuş olan tek Sovyet lideriydi. Kendisi 1985 yılında iktidara geldiğinde ülke derin bir ekonomik, idari ve sosyal kriz içindeydi. Partinin merkezi planlama ve sosyal baskı politikaları Gorbaçov'u rahatsız etmekteydi. Gorbaçov ülkesinin durumunu düzeltmek için Perestroyka (yeniden yapılanma) ve Glasnost (açıklık) politikalarını uygulamıştır.

Perestroyka duraklama halindeki hantal ekonomiyi ayaklandırmak amacıyla ortaya atılmıştı. SSCB'nin merkezi ekonomi yönetimini belirli ölçüde serbestleştirmek ve rekabet ortamı oluşturmak için çeşitli değişiklikler yapılmıştır. Örneğin kaynak tedarikini kolaylaştırmak için ufak işletmelerin açılmasına izin verilmiştir. Fabrikalar arası rekabeti sağlamak için ise fabrikalara daha çok kar alma ve gelirlerinin belirli kısımlarını ellerinde tutma yetkisi verildi. Ancak Perestroyka reformları ülkedeki yolsuzluk sebebiyle tam olarak uygulanamadı ve ekonomideki durgunluk 1980'lerin ortasından itibaren gerileme halini aldı.

Glasnost ise daha fazla ifade özgürlüğü ve şeffaflık sağlayıp ülkenin baskıcı ortamı rahatlatmaktı. Basın üzerindeki sansür gevşetildi, devletin geçmişte yaptığı hatalar bile kamuoyunda tartışılmaya başlandı. Halk ilk kez yöneticileri eleştirme, sorunları açıkça konuşma imkânı buldu. Ancak bu açıklık ortamı, uzun süredir bastırılmış olan sosyal ve etnik gerginliklerin de su yüzüne çıkmasına yol açtı. Afganistan Savaşı ve Çernobil gibi faciaların toplum arasında rahatça yayılabilmesi de devletin bağımlı olduğu otoritesine zarar verdi. Glasnost reformunun bu kadar kötü etkilere sebep olmasının ana sebebi Sovyet yönetiminin halkı kontrol etmek için zamanla otorite ve baskıya muhtaç kalmış olmasıydı.

1988'den itibaren Sovyetler Birliği'ne bağlı bazı cumhuriyetlerde bağımsızlık talepleri yükseldi. 1991'de Rusya'da yapılan başarısız bir darbe girişimi, merkezi otoritenin iyice zayıflamasına neden oldu. Aynı yılın Aralık ayında Rusya, Ukrayna ve Belarus liderleri, Sovyetler Birliği'nin resmen dağıldığını ilan etti. Böylece Gorbaçov'un reformlarla güçlendirmek istediği sistem tamamen çöktü.

2.3. Doğu Bloğunun Dağılışı ve Komünist Rejimlerin Çöküşü

Sovyetler Afganistan'da başarısızlığa uğramakla beraber büyük ölçekte kaynak kaybettiler ve dünyada artık eski güçlerinden bir eser kalmadığını görmüş oldular. Bunun sonucunda ise artık son dönemlerinde kendi altındaki sosyalist cumhuriyetleri kendisine bağlı tutacak güçte değildi.

Birliğin yaşadığı zayıflama ile sovyetlerden ilk ayrılan devletlerden biri Macaristan oldu. 1989 yılında Avrupa'da çıkan ayaklanmalar ile beraber sovyetler Macaristandan çekilme kararı aldı. Sovyet askerleri (Güney Grup Kuvvetleri) Macaristan'ı terk etmeye başladı. Temmuz 1990 tarihine kadar 15,000 Sovyet askeri, Sovyet Ordusunun Macaristan'a

yığınak yaptığı 560,000 ton erzağın 60,000 tonluk kısmını beraberlerinde geri götürerek Macaristan'ı terk etti. Polonyada da iler farklı değildi. 1980'de Lech Walesa'nın önderliğinde Dayanışma Sendikası kuruldu ve kısa sürede bir muhalefet odağı durumuna geldi. 1981'de General Wojciech Jaruzelski başkanlığında yeni bir hükûmet kuruldu. Aynı yılın Aralık ayında sıkıyönetim ilan edildi ve Dayanışma Sendikası kapatıldı. 1983'te sıkıyönetim kaldırıldı, 1985'te seçimler yapıldı. Jaruzelski yönetimi, SSCB'de ve öteki sosyalist ülkelerde yürürlüğe giren reformların da etkisiyle ülkede ekonomik ve toplumsal alanda önemli değişimlere yöneldi. Ama 1988'de yeni bir grev dalgası patlak verdi. Hükûmet ve Dayanışma önderlerinin aldığı ortak kararlar doğrultusunda Haziran 1989'da serbest seçimler yapıldı. 30 Ocak 1990'da komünist rejim yıkılarak demokratik sisteme geçildi.

Romanya'da ise bu süreç diğerlerine kıyasla daha şiddetli gerçekleşti. 1989'la birlikte, Çavuşesku tamamen gerçeği reddetme işaretleri göstermekteydi. Çavuşesku, devlet televizyonunda sık sık yiyecek maddesi dolu dükkânlara girerken, yiyecek ve sanat festivallerini ziyaret ederken ve kendi yönetimi altında erişilen "yüksek yaşam standartları"nı överken diğer yandan boş dükkânların önünde ekmek beklenen kuyruklarla birlikte, ülke son derece zor bir dönemden geçiyordu.

Özel kontenjanlı ürünler onun ziyaretinden önce ilgili dükkânları dolduruyorlardı. Ziyaret edeceği tahmin edilen çiftliklere, ülkenin bir ucundan iyi beslenmiş inekler bile götürülüyordu. Un, yumurta, tereyağı ve süt gibi temel gıda ürünlerini bulmak oldukça zordu. Bu nedenle birçok kişi, şehirlerde yaygınlaşan küçük bahçelere ve kırsal bölgelerden gelen kaynaklara bağımlı hâle geldi. 1989'un sonlarına doğru, zamanın ortalama bir Rumen vatandaşının kıtlık tecrübesiyle çelişecek şekilde, bağıra bağıra televizyonda günlük olarak sözümona rekor hasat gerçekleştiren kolektif çiftliklerin listesini gösteriyordu. Bazıları, Çavuşesku'nun ülkede neler olduğunu bilmediğine inançla, ziyareti sırasında ona dilekçeler

ve şikâyet mektupları vermeye çalışıyorlardı. Ancak, her mektup alışında, aldığı mektubu anında korumalarına veriyordu. Çavuşesku'nun onları okuyup, okumadığı büyük olasılıkla bir sır olarak kalacak. Ona doğrudan mektup verenlerin, Securitate(1948-1989 yılları arasında faaliyet gösteren Romanya gizli polis teşkilatı) tarafından gerçekleştirilebilecek aleyhlerine bir sonuçla karşılaşma riskini üstlendiği genelde bilinmekteydi. 21 Aralık'ta Devrim Meydanı'daki (Piata Revolutie) büyük gösteri, rayından çıkarak kaosa dönüştü. Halk, konuşmasını yuhalamaya başladığında, olayların ciddiyetini anlamaya başladığını gösteren Çavuşesku'nun yüzünün aldığı şekil, Doğu Bloku'nun çöküşünü tanımlayan anlardan biri olarak kaldı. Kalabalığı kontrol etmede başarılı olamayıp, donup kalan çift binaya girip, ertesi güne kadar orada kaldılar. Günün geri kalanında Bükreşlilerin Üniversite Meydanı'nda (Piata Universitatii) toplanıp polis ve askerî güçlere barikatla karşı koyuşun izlendi. Silahsız isyancılar, Bükreş'te yoğunlaşan askerî yığınakla karşılaştırılabilecek gibi değildiler. Zaten, akşamın çökmesi ile birlikte, caddeler barikatlardan temizlenip, yüzlerce kişi tutuklanmıştı. Bununla beraber, o gün yayılan olaylar “de facto devrim” olarak algılanabilirdi. Televizyon düzmece “destek gösterisini” yayınlasa da arkası gelmedi. Çavuşesku'nun olaylar karşısındaki reaksiyonu halkın belleğine kazınmıştı bile. 22 Aralık gün doğumuyla, çatışmalar tüm büyük kentlere sıçramıştı. Savunma Bakanı (General) Vasile Milea'nın şüpheli ölümü medya tarafından açıklandı. Çavuşesku, bunun hemen sonrasında, Politik Yönetim Komitesi'ni toplayarak ordu liderliğini kendi üzerine aldı. Merkezî Komite Binası'nın önünde toplanan kalabalığa hitaben umutsuz konuşma girişimlerinde bulundu. Bu konuşma, binanın kapılarını zorlayan göstericiler tarafından reddedilirken, içine düştüğü durumun güvensizliğini anlamış olan Çavuşesku, binanın çatısından helikopter ile kaçtı. Batı medyası, ayaklanma boyunca, Çavuşesku'yu destekleyen Securitate'nin kaç kişiyi öldürdükleri ile ilgili devamlı tahminlerde bulunuyordu. Bu sayı gazetelerin ön sayfalarındaki haberlerde, aniden 64.000'e kadar fırlamıştı. Macar askerî ataşesi bu sayılarla ilgili, yetersiz lojistiğin bu kadar

süre içinde bunu yapamayacağı konusundaki kuşkularını dile getirdi. Çavuşesku'nun ölümü ardından, hastanelerdeki gerçek ölümlerin bin kişiden az olduğu açıklandı. Yıllar sonra Romanya Başsavcısı Moisescu, yaptığı araştırma sonucunda, göstericilere ateş açılmasıyla meydana gelen katliamlardan iki general ve bir bakanın sorumlu olduğunu ve bu kişilerin darbe sonrası kurulan hükûmette bakan olduklarını açıkladı. Çavuşesku ve karısı Elena, Emil Bobu ve Manea Manescu ile birlikte başkentten kaçıp, Çavuşesku'nun Bükreş yakınlarında Snagov'daki konutuna uğrayarak, Targovişte'ye doğru yöneldiler. Targovişte yakınlarında pilota ordu tarafından inme emri verilmişti ve o anda Romanya hava sahasında uçuşlar yasaklandı. Helikopteri terk ettiler. Radyo dinleyen polislerce gözaltında tutuldular. Sonunda orduya teslim edildiler. Hristiyanlığın Katolik mezhebinin Noel Günü olan 25 Aralık'ta, küçük bir odada, Çavuşesku çifti, Romanya'nın geçici hükûmetinin emri üzerine Ulusal Kurtuluş Cephesi tarafından toplanan bir askeri mahkemede yargılandı. Çavuşesku yargılanması ile ilgili mahkemenin yetkisini reddetti ve hukuken hala Romanya cumhurbaşkanı olduğunu ileri sürdü. Hızlı yargılama sonunda Çavuşesku çifti, nedensiz ve kanunsuz zenginleşmeden soykırıma kadar değişen nedenlerle, askeri mahkemece ölümüne mahkûm edilip Targovişte'de kurşuna dizildiler. Duruşma videosunda görüldüğü üzere, ölümüne mahkûm edildikten sonra, elleri arkadan bağlı olarak binadan çıkarılıp, kurşuna dizilecekleri yere götürüldüler. Çavuşeskular, 7 Ocak 1990 tarihinde ölüm cezasının kaldırılması öncesi Romanya'da ölümüne mahkûmiyetin uygulandığı en son kişiler oldular.

Doğu bloğundaki dağılmalardan bir diğer önemlisi de Berlin Duvarının çöküşüdür. Doğu Alman hükûmeti son dönemine kadar bu duvarı, sosyalist Doğu'yu kapitalist Batı'ya karşı koruyan bir kalkan olarak göstermiştir. 1989 yılı başlarında Alman Demokratik Cumhuriyeti Hükûmeti, isteyen Doğu Almanya vatandaşlarının Sovyetler Birliği dahilindeki diğer Doğu Bloku ülkelerine geçiş yapabilmesine izin verdi. Bu izin çıkmasıyla beraber binlerce Doğu Alman vatandaşı Polonya, Çekoslovakya, Macaristan, Yugoslavya SFC gibi

Ülkelerin başkentlerine akın etti. Doğu Alman hkmeti, duvarın kaldırılmasına onay vermişti. 9 Kasım 1989'da bu kararı halka açıklamak üzere bir basın toplantısı düzenlendi. Karar açıklandığı andan itibaren duvarın iki tarafında yüz binlerce insan birikmeye başladı. Gece yarısına doğru hkmet ilk olarak Brandenburg Kapısı'ndan başlayarak barikatları ve geçiş önlemlerini kaldırdı. Her iki Almanya tarafından yaklaşan insanlar duvarın üzerinde buluştular. İnsan seli bir saat içinde yüz binlere ulaştı. Duvarın yıkımına resmi olarak 13 Haziran 1990'da, daha önce de burada adı geçen Bernauer StraÙe'de 300 Doğu Alman sınır askeri tarafından başlandı. Alman Demokratik Cumhuriyeti de duvarın yıkımından sonra çok fazla dayanamamış, 3 Ekim 1990'da resmen sona ermiştir. Duvarın şehrin içinden geçen kısmı aynı yılın Kasım ayına kadar neredeyse tamamen ortadan kaldırıldı. Nitekim Berlinliler onlarca yıl bölünmüşlüğün yara izlerini bir an önce bertaraf etmek istiyordu.

3. SSCB'nin Dağılışı Sonrası Yeni Kurulan Devletler ile İlgili Sorunlar

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) dağılış süreci 1980'lerin sonlarında başlayan ve 26 Aralık 1991 tarihinde Sovyetler Birliği Yüksek Sovyeti'nin ülkenin dağıldığını ilanı sonuçlanan süreçtir. 1964 yılında başlayan ekonomik durgunluğın ve ülkede uzun süredir artış gösteren sosyal ve idari sorunların sebep olduğu dağılış sürecinde 1990-1991 yılları arasında ülkeyi oluşturan 15 cumhuriyet art arda bağımsızlıklarını ilan etmiştir.

Birliğin ani dağılışıyla beraber yeni kurulan devletlerin pek çok alanda birçok majör sorunu ortaya çıkmıştır. Özellikle idari, ekonomik, diplomatik ve sosyal alanlardaki sorunlar ülkelerin geçmişten günümüze en büyük sorunları olmuştur.

3.1. Uluslararası Bloklaşma ve Diplomatik Destek

1991 yılında birliğin dağılması ile beraber yeni kurulan bağımsız ve özerk devletlerin karşılaştıkları en büyük sorunlardan bazıları ülkelerin uluslararası izolasyonu ve diplomatik destek eksiklikleriydi. Özellikle bağımsızlıklarını kazanamayan Altay Cumhuriyeti, Başkurdistan, Gagauzya, Hakasya, Yakutistan, Tataristan ve Tuva Cumhuriyeti diplomatik olarak yeterli desteği bulamamış ve Rusya Federasyonu'nun etkisinden çıkamamışlardı.

SSCB'nin dağılışı ile beraber iki kutuplu dünya düzeni sona ermiş ve çok bloklu dünya düzeni ortaya çıkmıştır. Batı bloğu ne kadar SSCB'nin dağılışı ile beraber etki alanını arttırmış olsa da Çin ve Rusya gibi uluslararası aktörler ile Türkiye ve İran gibi yerel aktörler kurulan yeni ülkeleri etki alanlarına alabilmek için Orta Asya ve Doğu Avrupa'da nüfuz mücadelesine giriştiler. Yeni kurulan bağımsız ve özerk devletler ise bu nüfuz mücadelesinde ve bloklaşmada hangi kutba yanaşacaklarını belirlemekte zorlandılar.

Jeopolitik konumları sebebiyle Baltık ülkeleri hızla NATO ve AB'ye üye oldular. Orta Asya devletleri ve kurulan özerk devletler ise jeopolitik konumları sebebiyle Rusya ve Çin'e yanaşmaya mecbur kaldılar. Petrol ve doğalgaz bakımından zengin ülkeler enerji kaynakları ile beraber Batı ve Doğu blokları arasında denge politikası izlemeye çalıştılar. Ukrayna, Gürcistan ve Moldova gibi Rusya ve Batı arasında kalmış ülkeler Batı'ya yanaşmak isteseler de ülkelerinde buna karşı gelen bölgeler (Transdinyester, Abhazya, Osetya, Donetsk, Luhansk) ile yönetim arasında anlaşmazlıklar ve çatışmalar ortaya çıkmıştır.

Etnik, dini ve sosyolojik bakımdan benzerlik gösteren ülkeler ise benzerlik gösterdikleri yerel güçler ile yakınlaştılar. Tacikistan iç savaşında askeri ve sonrasında 2000'li yıllara kadar da diplomatik destek aldığı İran ile 2010'lu yılların sonuna kadar yakın ilişkiler içindeydi. Türk devletleri ve Türkiye'nin ilişkileri ise görece çok daha yakındı. Türk Devletleri Teşkilatı ve Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) gibi kurum ve kuruluşlar ülkelerin politik ve sosyal bağlantılarını güçlendirdi. Aynı zamanda Türkiye

Rusya dışında özerk Türk ülkelerine diplomatik destek veren tek dış güç olarak bölgedeki etkinliğini arttırmıştır.

Çoğu bağımsız ülke dış politikalarında belirli bir bloğa yaklaşmış veya bloklar ve güçler arasında denge kurmuştur ancak diplomatik yalnızlık ve izolasyon başlıca Türkmenistan ve Kırgızistan olmak üzere ülkelerde büyük sorunlara neden olmuştur. Müttefik bulamama, uluslararası arenada yalnız kalma ve dış yatırım ve yardımlardan mahrum kalma her yeni kurulan bağımsız ve özerk ülke için büyük sorun teşkil etmektedir. Bu sebeple diplomatik destekten mahrum kalan ülkelerin jeopolitik, ekonomik, kültürel ve siyasi yakınlık gösterdikleri devletler ile uluslararası işbirliği geliştirmesi büyük önem arz etmektedir.

Uluslararası örgütlerin bölgedeki etkisi Sovyetler Birliği'nin dağılışı ardından büyük miktarda artış gösterdi. Bağımsızlıklarını ilan eden devletler BM'ye üye olarak uluslararası tanınırlıklarını arttırdılar. IMF ve Dünya Bankası yeni kurulan devletlerin serbest piyasa ekonomisine geçişini hızlandırmak adına kalkınma programları oluşturdular ve çeşitli borç paketleri sundular. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) ve Avrupa Birliği (AB) eski Sovyet ülkelerine ekonomik işbirliği ve reform sürecine destek olmak ve onları kendi bloklarına çekmek amacıyla çeşitli sosyal, ekonomik ve diplomatik destekte bulundular. Bu destekler özellikle Doğu Avrupa ve Baltık ülkelerine yönelikti. Benzer yardımlar Şangay İşbirliği Örgütü tarafından Orta Asya ülkelerine yöneltildi.

3.2. Devlet Yapısındaki Değişimler

SSCB'nin yıkılması ile tek parti rejimi dönemi bitti ve yeni kurulan ülkelerin idari yapılarında değişimler yaşandı. Bazı ülkeler daha demokratik sistemler olan yarı başkanlık

sistemlerine (Azerbaycan, Kırgızistan) geçerken bazı ülkeler ise tek adam yönetimine dayalı başkanlık sistemlerine (Türkmenistan, Kazakistan, Özbekistan) geçtiler. Ancak hiçbir ülkede sistem değişiklikleri ani olduğu için beklenen demokratikleşme seviyesine ulaşamadı. Demokratikleşme sürecinin en başarılı olduğu ülkelerden biri olan Kırgızistan'da bile art arda gelen protesto ve halk devrimleri yeni ortaya çıkan rejimlerin otokratikliğini gözler önüne sermiştir.

Devlet tekelinde bulunan ekonomik kaynakların adaletsiz bir şekilde özelleştirilmesi ile ülkelerin önemli ekonomik kaynaklarını ellerinde toplayan oligarklar devlet yönetiminde de büyük etkilere sahip oldular. SSCB'nin dağılışı sonrasında her ülkede oluşan oligarklar, yeni kurulan devlet yapılarının oligarşik ve otokratik sistemlere evrilmesinde rol oynadılar. Rejimlerin otokratik yapısı SSCB dönemi ile benzer olsa da yeni kurulan devletler devlet yapılarını millileştirmeye çalıştılar. Yeni anayasalar ve hukuki düzenlemeler yapıldı ve SSCB'den kalma sistemler Batı ve geleneksel modellere göre biçimlendirildiler.

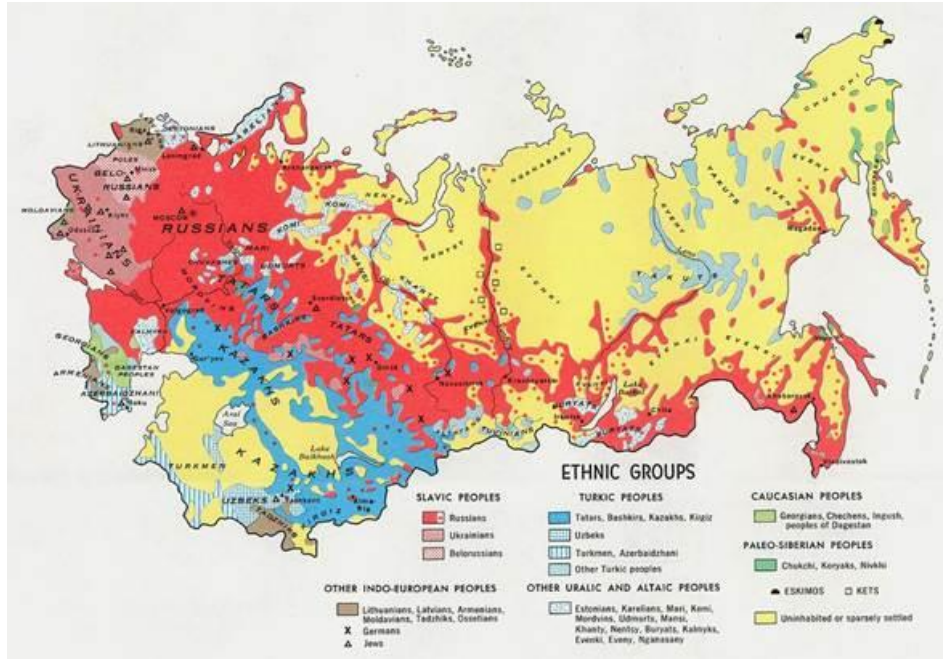
Birliğin dağılması ile beraber yeni kurulan cumhuriyetlerin ve bölgedeki diğer güçlerin politikaları değişiklik gösterdi. Ülkelerin Sovyet üst kimliklerini bırakıp ulusal kimliklerine geri döndüler. Ülkelerin ulus devlet haline gelmeleri ile ortaya çıkan etnik gerilimler, pek çok ülkenin dış politikasında değişikliğe sebep oldu. Azerbaycan ve Ermenistan arasında yaşanan kanlı savaşlar iki ülkenin dış ilişkilerinin günümüzdeki haline gelmesine sebep oldu. Baltık ülkeleri, Ukrayna ve Kazakistan'da bulunan Rus ve Gürcistan'da bulunan Kafkas azınlıkların çıkardıkları isyanlar ise Rusya'nın eski SSCB ülkelerindeki hakimiyetini arttırma çabasına katkı sağlamış oldu. Orta Asya'da Fergana bölgesinin kontrolü için mücadele eden Özbekistan, Tacikistan ve Kırgızistan'ın bu husustaki dış politikaları da yıllar süren etnik çekişmeler sonucunda ortaya çıkmıştır. Türkiye ve Batı

bloğu gibi bölgede nüfuz sahibi olmak isteyen güçlerin ise dış politikalarını bu doğrultuda değişiklikler yaşandı.

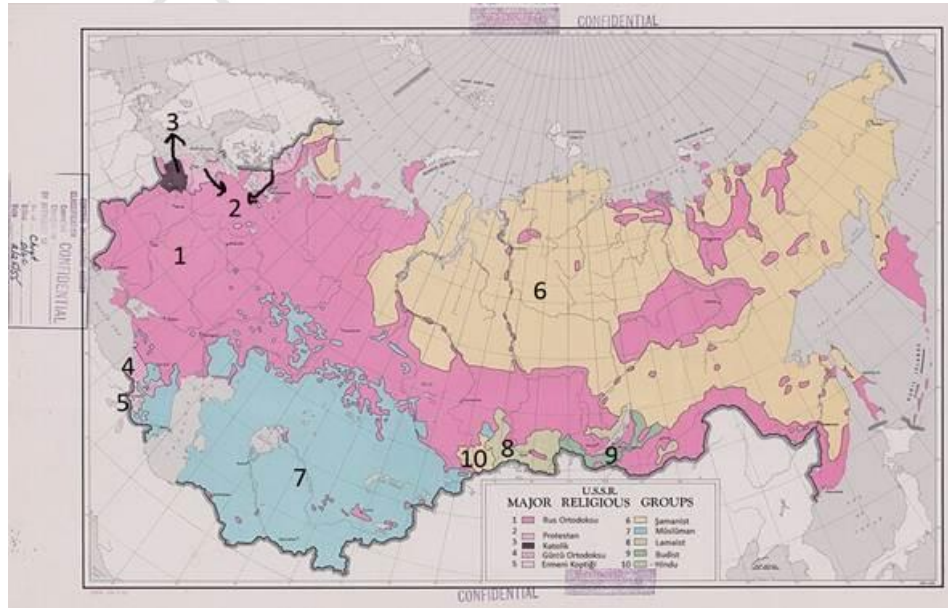
Birliğin ani çöküşü ile yeni kurulan devletlerin bürokrat ve memurlarının büyük çoğunluğunun Rusya Federasyonu'nda kalması ise yeni kurulan devletlerin idari ve bürokratik reformlarının başarısızlığında önemli bir etken olmuştur. Bürokrasisi hali hazırda yolsuzluk ile dolu olan SSCB'nin bürokratik sisteminin kullanılmaya devam edilmesi, yeni ülkelerin de yolsuz ve dolayısıyla verimsiz bir idari sistem ile kalmasına sebebiyet vermiştir.

3.3. Dini, Etnik ve Kültürel Kimlik

Sovyetler Birliği'nin çöküşü etnik, dini ve kültürel kimliklerin geniş kapsamlı değişimine sebep olmuştur. Çok fazla farklı etnik, dini ve kültürel gruptan oluşan Sovyetler Birliği halkı birleştirmek maksadıyla yerel kimlikleri reddetmiş ve Sovyet üst kimliğini oluşturmuştur. Bu yerel kimliklerin reddedilişi başlangıçta sert bir biçimde gerçekleştirilmemiştir ancak özellikle Joseph Stalin dönemdi itibariyle üst kimlik yerel halklar üzerine sert bir şekilde zorlanmıştır. Ulusal ve dini öğeler barındıran kitap ve şarkılar yasaklanmış, çeşitli yazar ve düşünürler bu sebeple hapis edilmiş veya öldürülmüştür. Etnik, dini ve kültürel öğelerin bu raddede baskılanması ise Sovyet kimliğinin ilk fırsatta çok büyük bir kitle tarafından reddedilmesi ile sonuçlanmıştır.

Görsel 2: SSCB'nin etnik haritası

Görsel 3: SSCB'nin dini haritası

SSCB'nin Sovyet üst kimliği ateist bir dini kimliğe sahipti. Farklı dini inançlara izin verilse de ibadethaneler ve ruhban kesimi üzerinde büyük baskılar mevcuttu. Devletin resmi

inancı olan ateizm dışında başka inançları yayma faaliyetleri devlet tarafından engelleniyordu.

Sovyet üst kimliği ne kadar etnik yapıların üstünde ve bunlardan bağımsız bir unsur olarak tanımlansa da Rus dil, kültür ve geleneklerinin Sovyet kimliğindeki etkisi çok fazlaydı. Özellikle büyük şehirlerde Rus kültürü haricindeki kültürler aşağı olarak görülüyor ve baskılanıyordu. Rus Çarlığı döneminde gerçekleştirilen sürgün, zorunlu göç ve asimilasyon politikaları Sovyetler Birliği'nde de belirli bir ölçüde devam ettirilmiştir. Volga Almanları, Tatarlar ve Çeçenler gibi etnik gruplar göç etmeye zorlanıp asimile ediliyorlardı.

Birliğin dağılışı ile birlikte yeni kurulan bağımsız devletler kendi milli kimliklerini oluştururken özerk ülkeler ise kültürel ve dini otonomilerini arttırmaya çalışıyordu. Devletlerin etnik, kültürel ve dini kimliklerini yeniden oluşturmaları çeşitli önemli sonuçlar doğurmuştur. Öncelikle yeni kurulan ülkeler yeni kimlikleri ile beraber kendileri ile benzer kimliklere sahip ülkeler ile yakınlaşarak diplomatik destek topluyorlardı. Yeni kimliklerin ortaya çıkışı ile beraber ülkeler arasında sosyal ve kültürel bağlar bir hayli yükselmişti.

Dini kimliklerin tekrar ortaya çıkışı ile beraber radikal gruplar da oluşmaya başladı. Özellikle Fergana bölgesinde (Özbekistan, Kırgızistan, Tacikistan) ve Kafkasya'da radikal İslamcı grupların ortaya çıkması, özerk ve bağımsız devletlerin dini kimlikleri güvenlik tehditleri sebebiyle belirli ölçülerde kısıtlamasına yol açmıştır.

Yeni ulus devletlerinin kurulması hem uluslararası hem de yerel anlamda iyi sonuçlara sebep olduysa da negatif sonuçlar da oluşmuştur. Yeni kurulan devletlerin çoğunluğunu oluşturan etnik gruplar özgürlüklerini kazansalarda azınlıklara SSCB'dekine benzer bir şekilde yaklaşmıştır. Bu da özellikle ufak azınlıkların yok olma riski altına girmesine yol açmıştır. Bir diğer sorun da ülkeler arasında oluşan etnik tansiyonlar ve bu sebeplerde başlayan savaş ve çatışmalardır. Azerbaycan ve Ermenistan arasında başlayan Dağlık

Karabağ Savaşı, Rus destekli Osetyalı ve Abhazyalıların Gürcistan'a karşı isyanı, Ukrayna'nın Güney ve Doğu bölgelerindeki ayrılıkçı gruplar, Fergana Vadisi'nde yaşanan sınır çekişmeleri ve daha birçok farklı çatışma etnik temeller üzerine başlamıştır.

Aynı zamanda çoğu Türk topluluğunun aksine Hristiyan inançlara sahip olan Macarlar ve Gagavuzlar, bu özellikleri dolayısıyla diğer Türk devletleri ile kültürel meselelerde daha soğuk ilişkilere sebep oldular. Bu sebeple Türk devletleri arasında ortak bir amaç uğruna yapılan çalışmalarda tek bir dini inancın baskın olmaması bu ülkelerin uluslararası ilişkileri için önemli bir konu oldu.

3.4. Değişen Ekonomik Sistem

Sovyetler Birliği'nin ani çöküşü ile birlikte yıllarca merkezi planlama dayalı sosyalist bir ekonomik sisteme sahip olan devletler, daha önce deneyimlemedikleri veya çok kısıtlı bir şekilde deneyimledikleri serbest piyasa ekonomisine ani bir geçiş yaptılar. Bu geçiş sürecinin iyi bir şekilde yürütülememesi yolsuzluk, işsizlik, adaletsizlik ve yoksulluk gibi büyük sıkıntılara yol açtı.

Ekonomik değişim süreci düzensiz ve adaletsiz bir şekilde gerçekleştirildi. Sovyetler Birliği döneminde devlete ait olan üretim araçları ve arazilerin dağıtımı çok kısıtlı bir kesime yapıldı. Sovyetler Birliği'nde ve eski cumhuriyetlerde nüfuz sahibi olan kişi ve gruplar bu özelleştirmeler sırasında vaat edilenden çok daha büyük paylar aldılar. Bu da değerli üretim araçları, doğal kaynaklar ve arazilerin kısıtlı bir kesime verilmesine ve dolayısıyla büyük gelir adaletsizliklerine yol açtı. Yeni kurulan ülkelerde ortaya çıkan bu oligark sınıfı ekonomide ve devletin yönetiminde tekel oldular.

Perestroyka politikası ile SSCB kısıtlı bir ölçüde serbest piyasa ekonomisi ile tanışmış olsa da birliğin dağılışı ardından yaşanan temelli değişim yeni kurulan devletleri hazırlıksız yakaladı. Sanayi üretimi duracak seviyeye geldi, özellikle şehirlerde işsizlik arttı ve yeni oluşturulan para birimlerinin değerleri şiddetli düşüşler yaşadı. Bankacılık faaliyetleri yeni kurulan devletlerde çok kısıtlıydı bu sebeple Rusya Federasyonu dışında hiçbir yeni kurulan ülkede enflasyon uzun süreler boyunca engellenemedi.

Doğal kaynak (petrol, doğalgaz, uranyum, pamuk, altın) bakımından zengin ülkeler başta bu kaynakların ihracatından büyük gelirler elde etseler de bu o ülkelerde tek ürün bağımlılığına sebep oldu. Ekonomileri az sayıda ürüne bağlı olan ülkeler ise ekonomik kriz ve fiyat değişimlerine karşı hassas hale geldiler.

Her ülke SSCB'nin dağılışı ardından serbest piyasa ekonomisine geçiş yapmadı. Özbekistan ve Türkmenistan birliğin dağılışı ardından da devletçi ve merkeziyetçi ekonomi politikaları uygulamaya devam ettiler. Serbest piyasa ekonomisine geçen ülkeler doğal kaynakları sayesinde dış yatırım çekmiş olsa da özerk Rusya Federasyonu altındaki özerk ülkeler ve Kırgızistan iç karışıklıklar ve altyapı problemleri sebebiyle dış yatırım çekmekte güçlük yaşadılar. Özellikle Rusya Federasyonu altındaki özerk ülkeler kültürel anlamda belirli ölçüde otonomi edindilerse de ekonomik bağlamda bağımsızlaşamadılar.

Yeni kurulan devletlerin yanında dünyadaki diğer devletlerin de ekonomik politikalarında değişiklikler yaşandı. Özellikle Doğu Avrupa ve Orta Doğu'daki bölgesel güçler (Türkiye ve Macaristan) yeni kurulmuş devletler ile yakın ekonomik bağlar kurmaya çalıştılar. Türkiye ve Macaristan eski SSCB ülkelerininin ekonomilerinin Batı bloğuna entegre edilmesine yardımcı oldular ve doğu ve batı arasındaki köprüler olarak iş gördüler.

3.5. Değişen Hukuk Sistemi

SSCB'nin hukuk sistemi büyük sorunlar mevcuttu. Yargı bağımsız değildi ve Komünist Parti'nin çıkarları doğrultusunda kullanılıyordu. Yargıçlar ve hukuki kurumlardaki diğer yetkili kişiler büyük ölçüde hükümetin ve partinin çıkarlarına öncelik veriyordu. Yasalar da bu doğrultuydu. SSCB'nin son dönemlerinde Gorbaçov yönetimi tarafından ortaya atılan Glasnost politikası basın ve ifade özgürlüğünü arttırmayı hedeflemiştir ancak bu politikanın yalnızca ülkenin son dönemlerinde ortaya çıkmış olması sebebiyle pek işlevli olamadı ve birliğin baskıcı hukuki sistemi kırılmadı.

Birliğin dağılışı ardından yeni kurulan devletler hem SSCB döneminden ayrılmak hem de ulusal benliklerini oluşturmak amacıyla kendi milli anayasalarını yazdılar ve hukuki sistemlerinde değişiklikler yaptılar. Çoğu ülkede hukukun üstünlüğü ve yargının bağımsızlığı amaçlanmış olsa da çoğu diğer reformda olduğu üzere hukuk sistemi istenilen düzeye ulaştırılamadı. Hukuk ülkenin yönetici sınıfı ve oligarklarını koruyan bir sistem halini aldı veya yöneticilerin etkisi altında bağımsızlığını yitirdi.

Hukuki reformlar görece başarısız olsa da hukuk eğitimi ve mesleki alanda yapılan reformlar bir hayli başarılı oldu. Avukatlık, savcılık ve hakimlik sistemleri düzenlendi ve batı sistemi örnek alınarak yeni hukuki eğitim sistemleri oluşturuldu. Ülkelerin eksikliğini çektiği memur ve bürokrat sınıflarının yeniden oluşturulmasında bu reformlar büyük önem taşıdı.

Rusya Federasyonu altında kalmış bazı topluluklar kültürel kimliklerini korumak amacıyla hukuki özerklik talep ettiler. 1990'lı yılların başında bu talepler artış gösterdi ve Altay Cumhuriyeti, Başkurdistan, Hakasya, Yakutistan, Tataristan ve Tuva Cumhuriyeti kendi anayasalarını oluşturup otonomi talebinde bulundular. 1993 yılında yürürlüğe giren Rusya Anayasası ülkenin yeni federatif yapısını açıkladı ve bu ülkelere kısıtlı da olsa resmi olarak özerklik tanıdı. Bu ülkelere anayasalarını oluşturma, kendi yasama ve yargı organlarını kurma

ve resmi dillerini kullanma hakkı tanındı. Yine de Rus anayasası ve yasaları Rusya Hükümeti tarafından üstün tutuldu ve özerk ülkelerin anayasaları ve hukuki sistemleri Rus sistemlerine uygun olacak biçimde düzenlendi. 1993 Rus Anayasası ile birlikte çeşitli özerk devletlerin özerklik statüsü kaldırıldı ve Rusya'ya bağlandı. Gagavuzya'ya da 1994 yılında Moldova Parlamentosu tarafından özerklik hakkı tanındı. Moldova anayasası ile çelişmediği sürece anayasaya karışılmayacağı ilan edildi. Bu olaylar sonucunda Gagavuzya diğer özerk bölgelere nazaran daha büyük yasal otonomiye sahip oldu.

3.6. Şehirleşme ve Altyapı Sorunları

Yeni kurulan devletlerin şehirleşme ve altyapı sorunları temel olarak üç başlıktan oluşuyordu: Yıpranmış Sovyet altyapısı, finansal baskılar ve kontrolsüz iç göç.

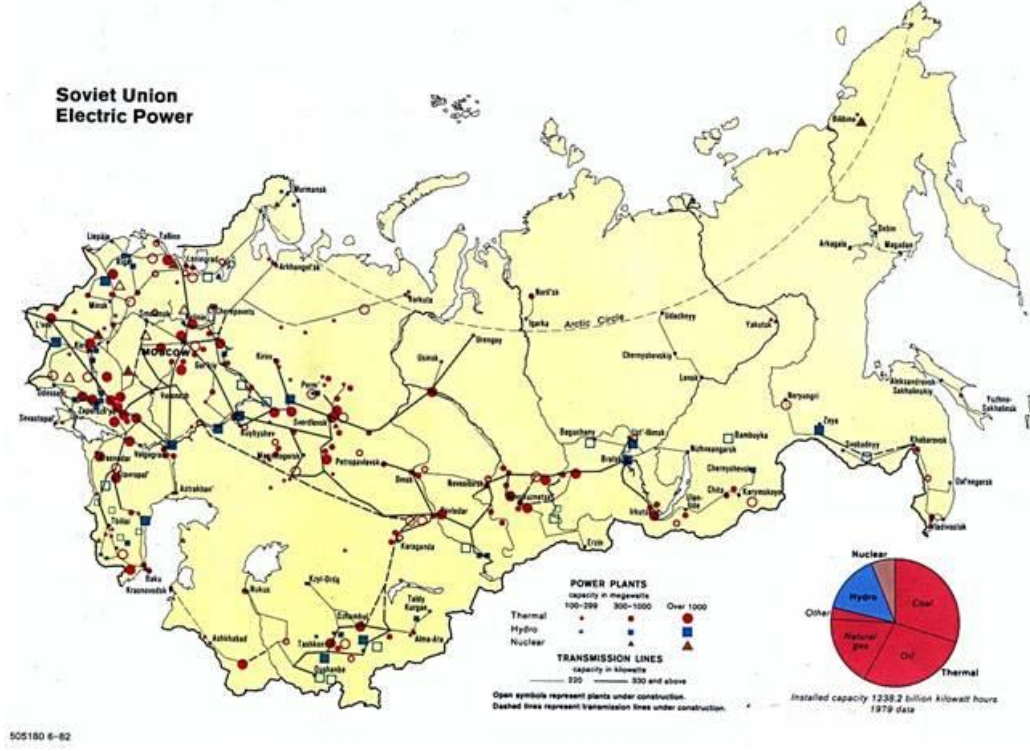
Sovyetler Birliği döneminde yapılan kentsel altyapı projeleri (köprüler, yollar, elektrik şebekeleri) ömürlerini 1980'li yılların ortalarına gelindiğinde doldurmuşlardı ancak eskiyen altyapıları yenileyecek veya en baştan yapacak mali güç yoktu. Hali hazırda düşük malzeme kalitesi ile yapılmış Sovyet altyapı projeleri 1990'lı yılların başına gelindiğinde berbat bir haldeydi. Fergana bölgesinde (Özbekistan, Kırgızistan, Tacikistan) su baskınları ve çöken kanalizasyon sistemleri özellikle şehirlerin kenar mahallelerinde ve kırsal kesimlerde büyük sorunlar ortaya çıkarıyordu. Yine aynı bölgedeki deprem tehlikesi de nüfus yoğunluğunun fazla olduğu bölgelerde (Taşkent, Bişkek) büyük riskler oluşturuyordu. Eski SSCB ülkelerinin hepsinde yaşanan en büyük altyapı sorunlarından biri ise elektrik şebekelerinin yetersizliği ve dolayısıyla sıkça aşırı yüklenmeleriydi.

SSCB'nin planlı ekonomisinde bile finansal açıdan yeterli desteği bulamayan altyapı ve planlı kentleşme projeleri serbest piyasa ekonomisine geçilmesinin ardından hiçbir

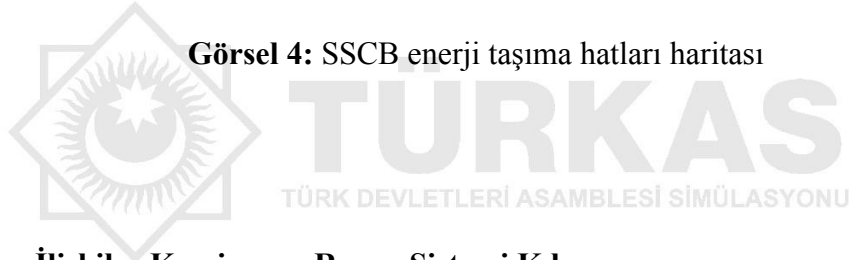
finansal destek bulamaz oldular. Yeni kurulan ÷lkelerde yeterli kapital bulunmadığından dolayı ÷lkeler altyapı faaliyetleri için dış yatırıma mecbur kaldılar. Ancak bu ÷lkeleri paradoksal bir ilişkiye soktu, yabancı yatırım için altyapıya ihtiyaçları vardı ancak altyapı için de aynı yabancı yatırımlara ihtiyaç duyuluyordu. Bu açmazdan kurtulmak için ÷lkeler dış borç almaya yöneldiler. Bu çözüm kısa vadede ÷lkelere katkı sağlamış olsa da alınan borçların verimsiz şekillerde kullanımı ve yüksek faizler ÷lkelerin sırtına büyük yükler bindirdiler.

Altyapı yatırımlarındaki finansal yetersizlik önemli yatırımların sadece başkentlere ve büyükşehirlere yapılmasına neden oldu. Bu sebeple kırsal alanlardan büyük kentlere ani bir iç göç hareketi başladı. Bu ani göçler sonucunda büyük kentlerin etrafında gecekondu komünleri oluşmaya başladı. Bu alanlara merkezi hükümetler yeterli mali ve idari yatırımı sağlayamadığından dolayı bu bölgelerde yaşayan insanlar kısıt imkanlar ve sefalet ile başbaşa kaldı. Aynı zamanda büyük şehirlerin yaşadığı ani göçler, konut fiyatlarının orantısız bir biçimde artmasına ve fiyatların balon etkisi yaşamasına sebep oldu. Bu da ÷lkelerin konut ve inşaat sektörlerinde büyük sorunlar oluşturdu.

Altyapı yetersizliklerini çözmek için özellikle büyük miktarda doğal kaynak ihracı yapan ÷lkeler dış yardım almaya başvurdular. Türkiye ve Macaristan gibi ÷lkeler, yeni kurulan devletlerde altyapı yatırımları yaptılar. Bu ÷lkeler arasındaki yatırımların artması, bu ÷lkelerin diplomatik ilişkileri için büyük önem taşıdı. Aynı zamanda Çin'in de bölgede yaptığı altyapı yatırımları, Çin'in bölgedeki nüfuzunu arttırmak için büyük bir koz olarak kullanıldı.

Görsel 4: SSCB enerji taşıma hatları haritası

4. Uluslararası İlişkiler Komisyonu Rapor Sistemi Kılavuzu

4.1. Giriş

Uluslararası ilişkiler komisyonunda yürütülecek olan rapor sistemi, geleneksel müzakere düzenine ek bir katman olarak eklenmiştir. Bu sistemin temel amacı, devletlerin yapacağı çok taraflı ve aktif tartışmalarda ortaya çıkan gelişmeleri daha düzenli bir şekilde kayıt altına almak, böylece delegelerin yalnızca anlık gelişmelere değil, aynı zamanda geçmiş eylemler, kararlar ve diplomatik trendlere de hâkim olmasını sağlamaktır.

Özellikle gündem coğrafyada şekillenen çok yönlü dış politika modelleri, anlık gelişmelerin gelişiminin analizini ve kontrolünü zorunlu kılmaktadır. Bu süreçte uygulanacak rapor sistemi, tartışmalara süreklilik kazandıracak, karar alma süreçlerinin şeffaflığını artıracak ve ülkelerin diplomatik mekanizmalarının daha stratejik bir temel oturmalarına olanak oluşturacaktır. Rapor sisteminin uygulanması yalnızca komisyonun işleyişini kolaylaştırmakla kalmaz; aynı zamanda konferans genelinde akademik ve diplomatik açıdan desteklenen bir belgeleme pratiği oluşturur. Komisyon sonunda elde edilen raporlar, delegelerin politikaları ve diplomatik reflekslerini analiz etmek açısından da önemli bir başvuru kaynağı olacaktır.

4.2. Rapor Sisteminin Amacı

Rapor sistemi, yalnızca bilgi toplamakla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda komisyon içerisindeki diplomatik sürecin derinlemesine analiz edilmesine olanak tanıyan bir yapı sunmaktadır. Bu sistem sayesinde komisyonda sunulan öneriler, revaçta olan tartışmalarda konu olan politik görüşler ve ortaya konan fikirler düzenli olarak kayıt altına alınmakta; bu da delegelerin hem kendi pozisyonlarını gözden geçirmelerine hem de diğer ülkelerin yaklaşımındaki değişimleri sağlıklı ve tarafsız bir şekilde takip edebilmelerine olanak sağlar. Tartışmalar ilerledikçe komisyon içerisinde doğal olarak oluşan diplomatik bloklar ve fikirler, geçici ya da kalıcı nitelikteki ittifaklar, ülkelerin politik tutumlarındaki kaymalar ve gelişen iş birlikleri de bu sistem aracılığıyla daha görünür ve şeffaf hale gelir. Özellikle spontane durumların ortaya çıktığı oturumlarda, sürecin hızla değişen yapısını anlamlandırmak, olası kriz mekanizmalarını değerlendirip yapılandırmak ve gelişmeleri adım adım izleyebilmek açısından bu sistem büyük kolaylık sağlamaktadır. Böylece komisyon içerisinde yalnızca anlık değil bütüncül bir değerlendirme yapmak mümkün olur.

4.3. Uygulama Süreci

Tutulacak raporların içeriği komisyona gelen yenilikler, yeniliklere karşı alınan aksiyonlar, komisyonda alınan kararlar ve gündem konusuyla alakalı bahsi geçen önemli noktalardan oluşur. Rapor sisteminde aktif olacak raporlar sadece serbest istişare oturumlarında yazılabilir. Rapor, komisyon içerisinde öznel ve bireysel yorumlardan uzak, komisyondakii üye devletlerin ortak olduğu bir belge halinde kağıda yazılır. Rapora komisyon içerisinde geçmeyen, tartışılmamış veya hüküm verilmemiş olay ve konular dahil edilemez. Her 40 dakikada bir hazırlanması gereken bu raporlar, üye devletler tarafından ortak kılındıktan sonra komisyon başkanlarına iletilir. Raporlar, başkanlar tarafından gerekli görüldüğü takdirde kısmen ya da tamamen delegelerle paylaşılır. Raporların içeriği yalnızca gözleme dayalıdır; yönlendirici herhangi bir ifade, yorum ya da öneri barındırmaz. Amacına ters düşmediği takdirde bazı istisnalar olabilir ancak rapor sistemin temel dayanağı şeffaflık, tarafsızlık ve sürekliliktir.

4.4. Komisyon İçerisinde Rapor İşlevi

Rapor sistemi, delegelerin diplomatik stratejilerini geliştirmelerini ve komisyondaki gelişmeleri sağlıklı şekilde analiz edip kararlarını hızlandırmalarını desteklemek amacıyla geliştirilmiştir. Bu sistem sayesinde delegeler, geçmişte sunulan önerilerin nasıl karşılandığını izleyebilir, diğer ülkelerin pozisyonlarında yaşanan değişimleri fark edebilir, kriz mekanizmalarını hızlı tutabilir ve spontane durumlarda yerinde tepkiler verebilir, ayrıca kararsız veya pozisyonu netleşmemiş ülkeleri tespit ederek yeni işbirlikleri ve blokları geliştirme fırsatı elde edip yeni stratejiler üzerinde karar kılabilir.

Raporların düzenli olarak incelenmesi, bir ülkenin dış politika çizgisini diğer delegasyonlarla uyumlu veya bilinçli olarak uyumsuz hâle getirmesi açısından da avantaj sağlar. Bu uygulama, özellikle çok yönlü dış politika takip eden ülkelerin hızlı uyum ve pozisyon ile tepki değiştirme gerekliliği veya tercihi nedeniyle daha büyük önem taşır.

4.5. Diplomatik Stratejilerle Etkileşim

Raporlar, yalnızca geçmişin belgelenmesi işlevini görmekle kalmaz, aynı zamanda geleceğe dönük stratejik kararların şekillendirilmesinde önemli bir araç olarak kullanılabilir. Delegeler, bu raporlar sayesinde tartışmaların genel gidişatı hakkında net bir fikir edinebilir, mevcut tartışmaların yönünü anlamlandırarak kendi politikalarını bu doğrultuda yeniden kurgulayabilir. Aynı zamanda komisyonda oluşan fikir ayrılıkları veya ortak noktalar, raporlar aracılığıyla daha görünür hâle gelir.

Delegeler, serbest istişare oturumlarında ortaya konan fikirlerin hangilerinin destek gördüğünü, hangilerinin arka planda kaldığını bu raporlar sayesinde fark edebilir. Bu durum, önerge veya ortak deklarasyon gibi yazılı belgelerin hazırlanma sürecinde yönlendirici olur; çünkü hangi fikirlerin komisyongeneline kabul görme ihtimalinin yüksek olduğu daha net biçimde analiz edilebilir.

4.6. Rapor İçeriği

Her rapor, belirlenmiş sabit bir yapıya uygun şekilde hazırlanır. Bu yapının temel amacı, komisyondaki tüm gelişmelerin sistemli, tutarlı ve kolay okunabilir bir biçimde tutulmasını sağlamaktır. Her raporun başında, ilgili oturumun zamanı ve rapor numarası yazılı olmalıdır. Ardından komisyon içerisinde öne çıkan gelişmeler, dikkat çeken politik

tartışmalar ve hangi delegasyonların aktif biçimde söz aldığı sıralanır. Bunun yanında, komisyon içerisinde oluşan bloklaşmalar veya fikir birlikleri/ayrılıkları raporda belirtilir. Ayrıca sunulan yeni önerilerin varlığına veya gelişen diplomatik fikirlere de yer verilir.

5. Kaynakça

Görsel 1:

https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Dosya:Cold_war_europe_military_alliances_map_en.png

Görsel 2: <https://maps.lib.utexas.edu/maps/commonwealth.html>

Görsel 3: <https://maps.lib.utexas.edu/maps/commonwealth.html>

Görsel 4: https://en.wikipedia.org/wiki/Transport_in_the_Soviet_Union#Rapid_transit

<https://www.spglobal.com/commodity-insights/en/news-research/blog/crude-oil/082521-russia-oil-gas-infrastructure-30-years>

<https://www.youtube.com/watch?v=qNnyfziopko>

<https://www.youtube.com/watch?v=t9KrH-xG20Q>

<https://www.youtube.com/watch?v=48-YMw8CeOw>

<https://www.youtube.com/watch?v=2ZrtuZ39TRo>

<https://www.ideopol.org/wp-content/uploads/2021/11/0.2.-ENG-Inftrouction.pdf>

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/84497>

https://youtu.be/2ZrtuZ39TRo?si=kTQeJ_DGYkbdoZhX

https://youtu.be/QeZZYRaGUXQ?si=lGqtsmnz_UtMTnIC

<https://youtu.be/A12KJ-Qs8EQ?si=EjRUn3c8ubBwoOJ3>

https://en.wikipedia.org/wiki/Dissolution_of_the_Soviet_Union#Chronology_of_declarations